

EUROGRUPĖ UŽ GYVŪNUS

Nacionalinių teisės aktų, susijusių su egzotinių gyvūnų laikymu ir pardavimu Europos sąjungoje, analizė

Autoriai: Sofie de Volder, Staci McLennan, Véronique Schmit

Iš anglų kalbos vertė: veterinarijos gydytoja Joana Griciūtė

Padėka

- Nuoširdus ačiū Sophie Adwick iš RSPCA už kruopščią šios apžvalgos peržiūrą.
- Eurogrupė už Gyvūnus yra dėkinga AAP už tai, kad jie palaiko laukinių gyvūnų programą.
- Dėkojame mūsų organizacijos narėms ir kompetentingoms valdžios institucijoms, kurios prisidėjo prie šio dokumento kūrimo ir pateikė savo atsiliepimus.

Eurogrupė už Laukinius ir Laboratorinius Gyvūnus yra dėkinga už paramą, gautą iš Europos gamtos aplinkos komisijos generalinio direktorato. Visa informacija ir nuomonės, pateiktos šiame dokumente, yra griežtai tik EWLA.

Pastaba

Ruošiant šią ataskaitą, buvo įdėtos visos pastangos, kad pateikta informacija būtų tiksli ir atitiktų naujausias turimas žinias. Ši informacija gali kisti be išankstinio perspėjimo ir Eurogrupė už Gyvūnus bet kuriuo metu nepriima jokios atsakomybės už pateiktą faktų tikslumą ar kitimą.

© Eurogrupė už Gyvūnus
2013 Visos teisės
saugomos

Jokia šio leidinio dalis negali būti perspausdinta ar dauginama, saugoma paieškos sistemose ar perduodama bet kokia forma ir bet koku elektroniniu, mechaniniu, foto kopijavimo ar kitu būdu be išankstinio leidėjo sutikimo.

Ši ataskaita yra skirta visiems gyvūnams, kurie buvo priversti iškęsti netoleruotinas ir žiaurias sąlygas, kuomet jie buvo laikomi kaip gyvūnai augintiniai namuose, ir kuriems teisės aktai neužtikrino jų gerovės. Tikimės, kad ši ataskaita paskatins teisės aktų priėmimą, kurie užtikrintų tik atitinkamų gyvūnų rūšių laikymą namuose, ir kuriuose gyvūnų apsaugos klausimai būtų prioritetiniai.

TERMINŲ ŽODYNAS

CBD

Biologinės Įvairovės Konvencija, angl. The Convention of Biological Diversity (CBD), įkurta 1993 m., turi tris pagrindinius tikslus:

1. Biologinės įvairovės išsaugojimas
2. Biologinės įvairovės komponentų naudojimas, užtikrinant ekologinės pusiausvyros išlaikymą
3. Teisingas ir nešališkas genetinių išteklių teikiamos naudos dalijimasis

Jungtinių Tautų Aplinkosaugos Programa, angl. United Nations Environment Programme (UNEP), šią Konvenciją pirmą kartą pristatė 1988 m., kaip atsaką į didėjantį biologinės įvairovės svarbos pripažinimą tarptautiniu mastu. Dabar, kuomet pavojus kai kurioms rūšims ir ekosistemoms yra didelis, 193 šalys priėmė Biologinės Įvairovės Konvenciją.

CITES

Konvencija dėl Tarptautinės Prekybos Nykstančiomis Laukinių Augalų ir Gyvūnų Rūšimis, angl. The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), yra 1975 m. tarp įvairių šalių vyriausybių priimtas susitarimas. CITES yra teisiškai galiojanti sutartis, kurią visos šalys pasirašė savanoriškai, ir kuria siekiama apsaugoti laukinius gyvūnus ir augalus nuo perdėtos eksploatacijos tarptautinėje prekyboje. Konvencija pateikia sistemą, kuri turi būti įtraukta į nacionalinius teisės aktus tose šalyse, kuriose ši Konvencija buvo pasirašyta. CITES pasirašė 178 šalys ir ji užtikrina daugiau negu 30.000 įvairių augalų ir gyvūnų rūšių apsaugą.

DAISIE

Invazinių Rūšių Inventorizacijos Europoje Programa, angl. The Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe (DAISIE), suteikia informaciją apie biologines invazijas Europoje, taip pat sudaro invazinių rūšių, keliančių pavojų Europos sausumos, gėlo vandens ir jūrų ekosistemoms, inventorizaciją.

Egzotinis gyvūnas

Šioje analizėje naudojamas terminas “egzotinis gyvūnas” apima visų rūšių laukinius gyvūnus, tiek vietinės, tiek nevietinės kilmės, kurie yra laikomi namuose kaip gyvūnai - augintiniai.

Penkios Laisvės

Penkios Laisvės (*angl. The Five Freedoms*) tai pagrindinės gyvūnų gerovės sąlygos, kurias 1992 m., aprašė Žemės Ūkio Gyvulių Gerovės Taryba (*angl. Farm Animal Welfare Council (FAWC)*).

Nepaisant to, kad Penkios Laisvės buvo apibudintos žemės ūkio paskirties gyvūnams, jos yra taikytinos ir kitiems gyvūnams ir yra naudojamos, siekiant nustatyti naminių ir nelaisvėje laikomų gyvūnų gerovę. Penkios Laisvės apima: laisvę nuo alkio ir troškulio; laisvę nuo diskomforto; laisvę nuo skausmo, sužeidimų ir ligų; laisvę, išreikšti natūralų rūšies elgesį; laisvę nuo baimės ir kančios.

IAS

Invazinės rūšys, *angl. An Invasive Alien Species (AIS)*, tai rūšys, kurių introdukcija ir/arba išplitimas kelia pavojų biologinei įvairovei. Invazinėmis rūšimis vadinamos rūšys, porūšiai arba žemesnis taksonas, kuris yra introdukuotas už jo natūralių paplitimo dabartyje arba praeityje ribų ir apima bet kurias dalis, gametas, sėklas, kiaušinėlius ar vegetatyvinio dauginimosi dalis, kurios gali išgyventi ir vėliau daugintis.

ISSG

Invazinių Rūšių Specialistų Grupė, *angl. The Invasive Species Specialist Group (ISSG)* yra tarptautinio masto tinklas, vienijantis mokslo ir politikos ekspertus invazinių rūšių klausimais, ir kuris priklauso Rūšių Išlikimo Komisijai, *angl. Species Survival Commission (SSC)*, ir Tarptautinei Gamtos Apsaugos Sąjungai, *angl. International Union for Conservation of Nature (IUCN)*. Ji suteikia informaciją apie invazines rūšis, ir tokiu būdu siekia sumažinti invazinių rūšių keliamą grėsmę ekosistemoms. Šis tinklas taip pat skatina ir palengvina informacijos apie invazines rūšis apsikeitimą tarptautiniu mastu ir užtikrina ryšio, tarp žinių, praktinio pritaikymo ir nuostatų, palaikymą.

NOBANIS

Europos Invazinių Rūšių Tinklas, *angl. The European Network on Invasive Alien Species (NOBANIS)* suteikia informaciją apie invazines rūšis šiaurinėje ir centrinėje Europoje. Šis tinklas taip pat palaiko duomenų bazę apie introdukuotas rūšis bei literatūros bazę ir faktinius duomenis apie dažniausiai sutinkamas invazines rūšis.

OIE

Pasaulinė Gyvūnų Sveikatos Organizacija (*angl. The world Organisation for Animal Health (OIE)*), yra tarptvyriausybinė organizacija, atsakinga už gyvūnų sveikatą pasauliniu mastu.

Pasaulinė Prekybos Organizacija (*angl. World Trade Organization (WTO)*), ją pripažįsta kaip rekomendacinę organizaciją ir 2013 m. ji turėjo 178 narių.

Zoonozinės ligos

Tai ligos, kurios yra perduodamos tarp gyvūnų ir žmonių.

SANTRAUKA

Nacionalinių teisės aktų, susijusių su egzotinių gyvūnų laikymu ir pardavimu Europoje, analizė

Tinkamų nuostatų, apibudinančių egzotinių gyvūnų laikymą, trūkumas bei nepakankamos privačių asmenų žinios egzotinių gyvūnų klausimais, kelia grėsmę žmonių ir gyvūnų sveikatai bei gerovei ir taip pat kelia grėsmę biologinei įvairovei.

Norint nustatyti reglamentavimo spragas egzotinių gyvūnų laikymo namuose ir pardavimo klausimais ES šalyse, buvo atlikta esamų gyvūnų gerovės ir su ja susijusių teisės aktų, taikomų nacionaliniu lygiu, apžvalga. 27 ES šalys buvo įtrauktos į šį tyrimą. Jungtinė Karalystė buvo padalinta į keturias dalis. Taip pat buvo įtrauktos Norvegija, Šveicarija, Kroatija ir Turkija. Buvo tiriami šie pagrindiniai aspektai: apribojimai privatiems asmenims egzotinių gyvūnų laikyme; registracija ir leidimai; gyvenamosios patalpos ir kiti reikalavimai; reikalavimai, taikomi egzotinių gyvūnų parduotuvėms, įskaitant apmokymus, skirtus šių parduotuvių personalui; egzotinių gyvūnų atsisakymas ir išleidimas į laisvę. Ši analizė taip pat apžvelgia kitus su gyvūnais susijusius anksčiau priimtus bei nagrinėjamus teisės aktus Europos lygmeniu (Europos Taryboje ir Europos Sąjungoje).

Rezultatai

Atliktas tyrimas parodo, kad nacionalinės taisyklės egzotinių gyvūnų klausimais skiriasi tarp įvairių šalių. Teisinės nuostatos gali uždrausti kai kurių gyvūnų rūšių laikymą namuose (draudžiamų laikyti gyvūnų sąrašas) arba leisti tik tam tikrų rūšių laikymą („Teigiamas“ arba leidžiamų laikyti gyvūnų sąrašas). Gyvūnų laikymas namuose taip pat gali būti leistinas tik turint leidimą. Analizė atskleidė, kad egzistuoja dideli trūkumai dabartiniuose nacionaliniuose teisės aktuose, reguliuojančiuose egzotinių gyvūnų laikymą namuose.

Iš 31 šalių, įtrauktų į šį tyrimą, 5 iš jų, įskaitant 3 ES nares, netaiko jokių apribojimų egzotinių gyvūnų laikymui namuose. 8 šalys, 5 iš jų ES narės ir Šiaurės Airija, neturi sąrašo, kuriame būtų nurodoma, kokias egzotinių gyvūnų rūšis galima arba negalima laikyti namuose kaip augintinius.

Be to, tokie sąrašai dažniausiai įtraukia tik tam tikras gyvūnų grupes, tokias kaip žinduoliai, arba yra paremti tokiais kriterijais, kaip gyvūnų pavojingumas arba invazijos rizika, o ne tiesiogiai remiantis gyvūnų gerovės klausimais.

20 šalių, tarp jų 17 ES narių bei Škotija ir Velsas, nekelia jokių reikalavimų egzotinių gyvūnų laikymo sąlygoms, o 16 šalių, 13 ES narių, nekelia jokių reikalavimų egzotinių gyvūnų pardavimui parduotuvėse, taip pat personalo apmokymai nėra privalomi 13-oje šalių.

16-oje valstybių, 15 ES narių, gyvūnų parduotuvėse neprivaloma pateikti informacijos apie parduodamų egzotinių gyvūnų laikymo sąlygų reikalavimus.

Nors šio tyrimo metu buvo atsižvelgiama tik į gyvūnų gerovę reglamentuojančius ir su ja susijusius teisės aktus, buvo pastebėta, kad keturiose šalyse teisės aktai visiškai neapima gyvūnų atsisakymo klausimo.

Šis tyrimas atskleidė, kad draudžiamų laikyti gyvūnų sąrašas yra dažniausiai naudojama sistema, siekiant sureguliuoti egzotinių gyvūnų laikymą. Tačiau šis metodas turėtų būti naudojamas atsargiai, nes gyvūnai, kurie į draudžiamų laikyti gyvūnų sąrašą nepatenka, yra leidžiami laikyti namuose. Taip pat, toks sąrašas turėtų būti ilgas, atsižvelgiant į tai, kad gerovės, sveikatos, invazijos ar gamtos apsaugos pavojų keliančių gyvūnų neturėtų būti leista laikyti kaip augintinių.

Be to, draudžiamų laikyti laukinių gyvūnų sąrašas gali būti neadekvatus atsirandant naujoms tendencijoms ir grėsmėms, susijusioms su naujų egzotinių gyvūnų rūšių laikymu namuose. Iš tiesų, procesas, įtraukiant naujas rūšis į šį sąrašą, yra lėtas ir sunkus ir dažniausiai neatitinka besikeičiančių tendencijų egzotinių gyvūnų prekyboje ir laikyme.

Rezultatai taip pat rodo, kad teisinis laukinių gyvūnų laikymo reglamentavimas dažnai neapėmia daugelio gyvūnų rūšių. Į sąrašus dažniausiai įtraukiami žinduoliai, o didelės paukščių grupės, reptilijos, amfibijos, vabzdžiai ir žuvis, yra ignoruojami, nepaisant vis didėjančios jų pardavimo tendencijos.

Galiausiai, nacionaliniuose teisės aktuose pastebimi neatitikimai, kuomet pavyzdžiui leidimų išdavimo sistema liečia tik šunis, bet neįtraukia egzotinių gyvūnų.

Rekomendacijos

Siekiant išspręsti problemas, susijusias su gyvūnų gerove, gyvūnų ir žmonių sveikata ir biologinės įvairovės išsaugojimu, taip pat spręsti invazinių rūšių klausimus, remiantis šia analize patariama imtis tokių veiksmų:

- Riboti namuose leidžiamų laikyti egzotinių gyvūnų rūšių sąrašą sudarant teigiamus sąrašus, kurių sudarymas būtų paremtas tam tikrais kriterijais.
- Leidimus parduoti egzotinius gyvūnus augintinius išduoti tik reikalavimus atitinkančioms parduotuvėms ir gyvūnų veisėjams bei užtikrinti griežtus tikrinimo kriterijus.
- Gyvūnų parduotuvės turėtų užtikrinti, kad gyvūnų pirkėjams yra suteikiama visa būtina informacija apie įsigyjamų gyvūnų fiziologinius, elgesio ir gyvenamųjų sąlygų poreikius.
- Priimti taisykles dėl privalomo, gyvūnais prekiaujančio personalo apmokymų.
- Nustatyti minimalų amžių asmenims, kuriems galima parduoti gyvūnus.
- Į teisės aktus įtraukti detalią informaciją apie būtinas gyvūnų, kuriuos leidžiama laikyti namuose, priežiūros ir laikymo sąlygas.
- Reglamentuoti gyvūnų atsisakymo tvarką ir atitinkamas nuobaudas.
- Turėti nuolat atnaujinamus sąrašus, kuriuose būtų įtraukti visi egzotinius gyvūnus laikantys asmenys ir sustiprinti esamų teisinių nuostatų vykdymą.

Turėtų būti priimtos griežtos taisyklės ES lygmeniu, reguliuojančios gyvūnų sveikatą, gerovę, jų pardavimo ir gamtosaugos politiką, ir kuriomis būtų siekiama užtikrinti žmonių ir gyvūnų sveikatos bei gerovės apsaugą, taip pat aplinkos ir biologinės įvairovės išsaugojimą.

IŽANGA

Pastaraisiais metais pastebima didėjanti neįprastų, egzotinių gyvūnų laikymo namuose tendencija [9]. Tai yra dėmesio vertas perėjimas nuo įprastinių, naminių gyvūnų, tokių kaip šunys, katės, prie rūšių, tokių kaip reptilijos, amfibijos, bestuburiai gyvūnai, taip pat neprijaukinti paukščiai, žuvys ir žinduoliai. Tokių gyvūnų kilmė gali būti nežinoma, o kai kurie iš jų gali būti sugauti laukinėje gamtoje. Tinkamų nuostatų, reguliuojančių egzotinių gyvūnų laikymą ir pardavimą, nebuvimas bei šių gyvūnų priežiūros ir laikymo sąlygų neišmanymas, gali pakenkti gyvūnų gerovei bei kelti grėsmę žmonių ir gyvūnų sveikatai bei biologinei rūšies įvairovei.

Šio tyrimo tikslas yra apžvelgti Europos Sąjungoje ir kai kuriose kitose šalyse taikomus gyvūnų gerovės ir su ja susijusius įstatymus egzotinių gyvūnų laikymo ir pardavimo klausimais. Ar šalys riboja bet kokių egzotinių gyvūnų laikymą namuose? Jeigu taip, tai dėl kokių priežasčių? Ar yra apribojamas egzotinių gyvūnų pardavimas? Ar keliami reikalavimai apmokyti žmones, užsiimančius egzotinių gyvūnų pardavimu? Šie ir panašūs klausimai buvo keliami šio tyrimo metu, siekiant nustatyti ir išryškinti reglamentavimo spragas. Remiantis visa surinkta informacija, mes galime pateikti rekomendacijas ateičiai.

SRITYS, KELIANČIOS SUSIRŪPINIMĄ EGZOTINIŲ GYVŪNŲ KLAUSIMAS

Kas yra egzotinis gyvūnas?

Bėgant metams, namuose laikomų gyvūnų rūšys keičiasi, o kartu su jomis keičiasi ir terminologija, apibudinanti gyvūnus augintinius. Schuppli ir Fraser (2000) egzotiniu gyvūnu apibudina rūšį, kuri nėra įprastinė tam tikrai vietai. Šis terminas dažnai naudojamas netradicinių gyvūnų, tokių kaip gyvatės, iguanos, gekai, chameleonai, varlės, vorai, papūgos, šikšnosparniai, voverės skraiduolės bei makakos, apibudinimui. Terminų, susijusių su biografine vieta arba gyvūno prijauginimo statusu, naudojimas:

- **Vietinis gyvūnas:** kilęs, augęs arba veistas tam tikroje vietoje arba regione. Sinonimai: endeminis, tenykštis, čiabuvis.
- **Nevietinis gyvūnas:** kilęs iš kito regiono ir prisitaikęs išgyventi naujoje aplinkoje. Sinonimai: svetimas, nebūdingas, nečionykštis.
- **Naminis gyvūnas:** gyvūnas, kuris nėra laukinis ir yra laikomas namuose kaip augintinis arba žemės ūkio paskirties gyvūnas.
- **Nenaminiškas gyvūnas:** tai laukinis gyvūnas arba gyvūnas, nepritaikytas maisto produktams išgauti.
- **Egzotinis gyvūnas:** gyvūnas, kuris paprastai nėra kilęs iš tos vietovės, kurioje jis šiuo metu yra.
- **Invazinė rūšis (IAS):** tai svetima rūšis, kurios introdukcija ir/arba paplitimas, kelia grėsmę vietinei biologinei įvairovei. Terminas 'invazinė rūšis' apibudina gyvūnų rūšį, porūšį arba žemesnį taksoną, kuris buvo introdukuotas už savo natūralaus paplitimo ribų praeityje arba dabartyje, ir apima bet kurias dalis, gametas, sėklas, kiaušinėlius ar vegetatyvinio dauginimosi dalis tų rūšių, kurios gali išgyventi ir vėliau daugintis.

Terminologija tarptautiniu ir ES lygiu gali kisti tiek jos panaudojimu, tiek prasme. Egzotinių gyvūnų terminas ES lygiu nėra apibrėžtas. Nacionaliniai ES šalių teisės aktai dažniausiai apibrėžia tokius terminus, kaip 'augintinis', 'naminis gyvūnas', 'prijaukintas' arba 'laukinis gyvūnas', tačiau tik nedaugelis šalių apibrėžia terminą 'egzotinis' gyvūnas.

Šioje ataskaitoje naudojamas terminas 'egzotinis gyvūnas', apjungia visus neprijaukintus, tiek vietinius, tiek nevietinius, gyvūnus, kurie yra laikomi kaip augintiniai namuose.

Rūpestis dėl egzotinių gyvūnų laikomų namuose

Egzotinių gyvūnų, kaip augintinių laikymas namuose kelia susirūpinimą gyvūnų gerovės, žmonių ir gyvūnų sveikatos bei invazijos pavojaus ir gamtos apsaugos klausimais. Tokios rūšys, kaip šunys ir katės, buvo prijaukinti ir veisiami šimtmečiais ir plačiai laikomi kaip gyvūnai augintiniai. Šie gyvūnai yra tinkami laikymui namuose, ypač jeigu jie buvo veisiami ir auginami tinkamomis sąlygomis. Taip pat, yra daug informacijos, suteikiančios galimybę užtikrinti šių gyvūnų gerovę. XX a., naujos rūšys, ypač tokios, kurios naudojamos laboratorijose arba produkcijai išgauti (jūros kiaulytės, žiurkės, smiltpelės, šinšilos), tapo dažnais gyvūnais augintiniais. Šiandien, tokių gyvūnų, kaip reptilijos, amfibijos, bestuburiai, taip pat neprijaukintų gyvūnų laikymas įgyja vis didesnę populiarumą. Ši didėjanti tendencija reikalauja papildomo dėmesio.

Gyvūnų sveikata ir gerovė

Egzotinių gyvūnų poreikiai, susiję su jų natūralia dieta, aplinka bei elgesiu laukinėje gamtoje, dažnai yra labai sudėtingi; šie poreikiai ne visuomet yra žinomi. Dažnam gyvūnų laikytojui gali būti sunku ar netgi kartais neįmanoma suteikti gyvūnui tokias sąlygas. Yra daug pavyzdžių, kuomet gyvūnai kenčia dėl netinkamų jų laikymo sąlygų, nesubalansuoto ir nepilnaverčio mitybos raciono, netinkamos šildymo įrangos naudojimo ir veterinarinės priežiūros stokos. Be to, netgi ir turint pakankamai mokslinės literatūros tam tikrų gyvūnų priežiūros klausimais, gyvūnų laikytojai gali stokoti tokios informacijos, ko pasėkoje, iškyla pavojus gyvūnų gerovei ir sveikatai. Dėl to, kyla klausimas, ar tokių gyvūnų rūšių laikymas namuose turėtų būti apskritai leistinas, jeigu jų sveikata ir gerovė negali būti užtikrinti.

Pasak Schuppli ir Fraser (2000) daugelio egzotinių gyvūnų rūšių sveikata ir gerovė negali būti garantuota, jeigu jie yra laikomi nelaisvėje, nes gali būti sunku užtikrinti gyvūnų teisę į 'Penkias Laisves', kurias aprašo Žemės Ūkio Gyvulių Gerovės Taryba. Nors šios laisvės buvo aprašytos žemės ūkio paskirties gyvūnams, tačiau jos taikomos visiems naminiams ir nelaisvėje laikomiems gyvūnams:

- Pirmoji, **laisvė nuo alkio ir troškulio** reikalauja tam tikrų žinių apie konkrečios rūšies mitybos ypatumus turėjimą bei galimybę įsigyti specializuoto pašaro
- Antroji, **laisvė nuo ligų ir sužeidimų** reikalauja turėti atitinkamų veterinarinių žinių ir galimybę kreiptis į veterinarijos specialistus, turinčius patirties egzotinių gyvūnų gydyme

- Trečioji, **laisvė nuo nepatogumo** reikalauja žinių apie tai, kokiomis sąlygomis tam tikra rūšis gyvena laukinėje gamtoje ir kaip sudaryti atitinkamas sąlygas nelaisvėje
- Ketvirtoji, **laisvė nuo baimės, kančios ir negatyvių psichologinių būsenų** reikalauja sugebėjimo atpažinti gyvūno pozityvias, neutralias ir negatyvias psichologines būsenas, taip pat sugebėjimo pakeisti neutralias ir negatyvias būsenas į pozityvias
- Penktoji, **laisvė išreikšti natūralų rūšies elgesį** reikalauja supratimo apie gyvūno elgesį laukinėje gamtoje ir galimybės suteikti sąlygas tokiam elgesiui išreikšti nelaisvėje, pav. socialinė grupė, atitinkamas substratas rausimui ir pan.

Akivaizdu, kad visapusiškos žinios apie tam tikrą gyvūno rūšį, yra pagrindinis komponentas siekiant užtikrinti tos rūšies poreikius, gerovę ir gerą sveikatą. Žinios, apie rūšies laikymo sąlygas yra labai svarbios, tačiau kartais net ir turint pakankamai informacijos, gali būti sunku užtikrinti optimalias gyvūno laikymo sąlygas. Dažnai, gyvūnų savininkai turi nepakankamai žinių apie jų auginamus gyvūnus, ir tai, kartu su netinkamomis laikymo sąlygomis, lydi į sunkumus užtikrinant Penkias Laisves egzotiniams gyvūnams.

Taip pat, gali būti sunku ne tik užtikrinti egzotinio gyvūno gerovę, bet ir gyvūno savininkas gali prarasti išsipareigojimo jausmą gyvūnui dėl tam tikrų gyvūno savybių, tokių kaip ilgaamžiškumas, suaugusio gyvūno dydis, sudėtingi gyvūno laikymo reikalavimai, gyvūno agresyvumas arba didelės išlaidos.

Invazijos pavojus

Kuomet gyvūnų savininkai nebenori arba nebegali pasirūpinti egzotiniu gyvūnu, kyla rizika, kad jie gyvūnus išleis į laisvę. Gyvūno išmetimas į laisvę tiesiogiai ir iškart paveikia jo gerovę, tačiau dažniausiai pavojų kelia tai, kad tokie gyvūnai gali būti pavojingi vietiniams laukiniams gyvūnams, vietinei ekosistemai, taip pat žmonių ir gyvūnų sveikatai, pav. plėšrūniškumas, hibridizacija, konkurencija ir pan. Nepaisant to, kad ne visos nevietinės gyvūnų rūšys išleistos į laisvę taps invazinėmis rūšimis, tos rūšys, kurios gebės prisitaikyti, gali turėti didelį poveikį nykstančioms vietinėms rūšims ir žmonių pragyvenimo šaltiniui.

Ištirus dabartinius invazinių rūšių sąrašus Europoje (IAS), pastebėta, kad pagrindinis kelias invazinių rūšių atsiradimui žinduolių, paukščių, žuvų, amfibijų, reptilijų ir bestuburių atveju, yra importuojant, medžioklės ar žvejybos atvejais, taip pat iš nelaisvės, pav. kailinių žvėrelių ūkiai, zoologijos sodai. Tokie gyvūnai palaipsniui tampa invazinėmis rūšimis, kuomet yra išleidžiami į laisvę arba pabėga iš nelaisvės.

Analizė atskleidžia dramatišką invazinių rūšių daugėjimą nuo XXa. pradžios, kuris vis dar tęsiasi. Ypatingai prie šio proceso prisideda prekyba naminiiais gyvūnais. Invazijos tikimybę konkrečių rūšių atveju ne visuomet galima įvertinti visoms šalims vienodai. Tokiais atvejais, invazijos tikimybė gali būti įvertinta atsižvelgiant į kitas šalis, turinčias panašias buveines. Be ekologinės rizikos, egzistuoja ir didelės finansinės išlaidos. Europoje, invazinių rūšių daromos žalos kontrolei ir minimalizavimui kasmet išleidžiama 12 milijardų eurų.

Informacija apie konkrečių rūšių invazijos tikimybę galima rasti IUCN/SSC Invazinių Rūšių Specialistų Grupės (ISSG) tinklalapyje, Invazinių Rūšių Inventorizacijos Europoje Programos (DAISIE) tinklalapyje, arba Europos Invazinių Rūšių Tinklo (NOBANIS) internetiniame puslapyje.

Rūšių ir jų buveinių išsaugojimas

Gyvūnų sugavimas laukinėje gamtoje ir jų prekyba gyvūnų augintinių rinkoje gali prisidėti prie laukinių gyvūnų populiacijų mažėjimo ir kelti grėsmę biologinei įvairovei. Šiurkštūs ir bendri visoms gyvūnų rūšims sugavimo metodai dažnai tampa gyvūnų sužeidimų arba žūties priežastimi, tai taip pat gali pažeisti ekosistemą. Nustatyta, kad tik 1 iš 10 nelaisvėje laikomų šimpanzių išgyvena po to, kai buvo sugautos laukinėje gamtoje. Nepaisant to, kad vis dažniau pasirenkami nelaisvėje gimę gyvūnai, jų tėvai gali būti sugauti laisvėje, norint pajvairinti genofondą arba išgauti norimas charakteristikas.

Taip pat, daugelis rūšių sunkiai veisiasi nelaisvėje ir yra vis dar gaudomi laukinėje gamtoje, pav. loriai, kurie yra labai populiarūs kaip egzotiniai gyvūnai, nepaisant to, kad jų prekyba tarptautiniu mastu draudžiama. JAV renka detalius duomenis apie visus į šalį įvežtus gyvūnus, tarp jų ir į CITES neįtrauktas rūšis. Iš 1.48 milijardo importuotų prekybai skirtų gyvūnų tarp 2000-2006 metų, 80% iš jų buvo sugauti laukinėje gamtoje.

Didelis mirtingumas sugavimo, laikymo ir transportavimo metu, toliau kelia grėsmę tam tikrų rūšių išsaugojimui, nes gali prireikti sugauti didesnį gyvūnų skaičių, siekiant patenkinti prekybos paklausą. Tyrimo, atlikto Senegale metu, buvo nustatyta, kad 70% laukinių paukščių, sugautų gyvūnų prekybai, mirė sugavimo, eksportavimo arba karantinavimo metu. Gyvūnų gaudymas laukinėje gamtoje gali sumažinti jų populiacijas net iki 70%.

Rizika sveikatai ir saugumui

Egzotinės gyvūnų rūšys gali kelti grėsmę jų savininkų ar kitų augintinių sveikatai ar saugumui. Jie taip pat kelia grėsmę naminiams ir vietiniams laukiniams gyvūnams, kaip potencialūs zoonozinių ligų pernešėjai. Kai kurie gyvūnai, tokie kaip nuodingi ropliai, krokodilai, vilkai, primatai ir didelės laukinės katės, kelia didelę grėsmę žmonių ir kitų gyvūnų saugumui, todėl kai kuriuose šalyse šių gyvūnų laikymas privatiems asmenims yra griežtai reguliuojamas arba visai draudžiamas. Egzotiniai gyvūnai gali būti pernešėjai tokių ligų, kaip pasiutligė, primatų raupai arba salmoneliozė. Paskaičiuota, kad 71.8% zoonozijų atsiranda laukinėse gyvūnų populiacijose, pav. Nipau virusas ir SARS. Iš visų atsirandančių infekcinių ligų, zoonozės, kylančios laukinėse populiacijose, kelia didžiausią grėsmę pasaulinei sveikatai.

Yra užfiksuota daug atveju, kuomet egzotiniai gyvūnai perneša ligas kitiems gyvūnams ir netgi žmonėms. Gyvūnų prekybos metu Chytrid grybeline liga, kurią sukelia *Batrachochytrium dendrobatidis*, užsikrėtė daugiau negu 500 rūšių amfibijų. Kalifornijoje, JAV, 1971 m., Niukaslio liga buvo pernešta naminiams vištoms nuo įvežtinių papūgų ir tapo daugiau negu 12 milijonų naminių vištų ir šimtų nenaminių paukščių kritimo priežastimi. Tai savo ruožtu tapo dideliu ekonominiu nuostoliu. Egiptinis vaisių šikšnosparnis, sergantis pasiutlige, buvo parduotas naminių gyvūnų parduotuvėje Prancūzijoje, ko pasekoje visi gyvūnai, turėję kontaktą su šiuo šikšnosparniu, buvo eutanazuoti, o 130 žmonių privalėjo skiepytis prieš pasiutligę. Infekcinės ligos, kurias perneša egzotiniai gyvūnai, gali turėti nepaprastai didelių ekonominių pasekmių, kuomet tiesiogiai paveikiama gyvulininkystės ir maisto pramonė, maisto apsauga bei ūkininkų pragyvenimo šaltinis, ypač trečiojo pasaulio šalyse.

REGLAMENTAVIMAS TEIGIAMAS IR NEIGIAMAS SĄRAŠAS

Sukurti detalią teisės aktų sistemą, apimančią laikymo ir priežiūros sąlygas kiekvienai namuose laikomai egzotinių gyvūnų rūšiai yra labai sudėtinga, ypač turint omenyje tai, kad turi būti atsižvelgta į specifinius, kiekvienos rūšies poreikius. Kai kurių gyvūnų rūšių poreikius yra sunku patenkinti nelaisvėje. Keletas šalių, Austrija, Estija ir Slovėnija, yra pateikę detalius laikymo sąlygų reikalavimus konkrečioms gyvūnų grupėms. Tokie reikalavimai apima minimalų narvų ar voljerų dydį, temperatūros bei drėgmės, socialinės struktūros ir mitybos reikalavimus. Tačiau siekiant, kad į šiuos reikalavimus būtų atsižvelgta, juos būtina paremti moksliniais tyrimais bei ekspertų patarimais. Tai savo ruožtu reikalauja didelių išteklių, tokių kaip darbo jėga ir finansavimas.

Egzistuoja alternatyvus ir greičiausiai efektyvesnis būdas, siekiant sumažinti egzotinių gyvūnų laikymo namuose keliamą riziką. Tai teigiamas (leidžiamų laikyti) ir neigiamas (draudžiamų laikyti) gyvūnų sąrašas. Šie sąrašai nurodo, kurios gyvūnų rūšys yra leistinos laikyti namuose. Pavojingi gyvūnai, tokie kaip didelės laukinės katės, nuodingos gyvatės bei saugomos rūšys, dažniausiai nėra įtraukiamos, kai tuo tarpu daugiau tradicinių naminių rūšių, pav. kačių, šunų, jūros kiaulyčių, triušų, laikymas nedraudžiamas.

Teigiamas sąrašas

Į teigiamą sąrašą įtraukiamos tos gyvūnų rūšys, kurių laikymas nėra draudžiamas, su leidimu arba be jo. Teigiamas sąrašas dažniausiai būna trumpas, išskirtinis bei aiškiai nurodantis gyvūnų rūšis, kurių laikymas yra leistinas toje šalyje. Šį sąrašą, palyginti su negatyviu sąrašu, nesunku papildyti, taip pat yra aišku, kad gyvūnų, kurie į jį nėra įtraukti, laikymas namuose yra draudžiamas. Būdai, įgalinantys redaguoti šį sąrašą, yra labai svarbūs.

Belgija yra vienintelė šalis Europos Sąjungoje, turinti pozityvų sąrašą. Jame nurodomos 42 gyvūnų rūšys, kurios gali laikyti privatūs asmenys, ir 4 rūšys, kurias leistinos laikyti produkcijos gavimo tikslais. Tam, kad tam tikra gyvūnų rūšis būtų įtraukta į sąrašą, ji turi atitikti tam tikrus kriterijus. Žinduolių rūšys, nesančios pozityviame sąraše yra neleistinos laikyti privatiems asmenims.

Išimtyms gali būti taikomas tiems gyvūnų laikytojams, kurie demonstruoja atitinkamas žinias ir turi sąlygas bei patirtį tam tikrų gyvūnų laikyme. Nepaisant taikomų išimčių, teigiamas sąrašas riboja tų gyvūnų laikymą, kurių gerovė namų sąlygomis ir vidutinio gyvūnų laikytojo pastangomis negali būti užtikrinta. Šiuo metu teigiamas sąrašas apima tik žinduolius, tačiau yra planas kurti panašius sąrašus paukščiams ir ropliams. Norint įtraukti tam tikrą gyvūnų rūšį į teigiamą sąrašą, detali argumentacija siunčiama kompetentingai institucijai.

Kai kurios šalys turi sąrašus, į kuriuos įtraukiamos specialių leidimų turėjimo reikalaujančios gyvūnų rūšys. Tačiau priešingai Belgijos teigiamam sąrašui, rūšių, neįtrauktų į jį, laikymas nėra uždraustas. Gyvūnų, nesančių leidimų laikymui reikalaujančiuose sąrašuose ir nepamintuose negatyviam sąraše, laikymas privatiems asmenims nėra uždraustas.

Negatyvus sąrašas

Negatyvus (draudžiamų laikyti gyvūnų) sąrašas nurodo, kurios gyvūnų rūšys yra neleistinos laikyti privatiems asmenims. Dažniausiai leidimai tokioms rūšims laikyti nėra išduodami, tačiau zoologijos sodams arba mokslo įstaigoms, yra daromos išimtyms. 22 Europos Sąjungos šalys, taip pat Norvegija, turi sudarę negatyvius sąrašus. Tokie sąrašai dažniausiai sudaromi remiantis potencialia sveikatos, saugumo ar ekologijos rizika, kurią viena ar kita rūšis kelia, taip pat tarptautinės prekybos apribojimo arba dėl gamtosauginių priežasčių. Nepriklausomai nuo to, kad šie sąrašai skiriasi tarp skirtingų šalių, į juos dažniausiai įtraukiami gyvūnai, kurie kelia realų sveikatos ar saugumo pavojų, pav. primatai, didelės laukinės katės, nuodingi ropliai, plėšrieji paukščiai, krokodilai. Kai kurių šalių negatyvūs sąrašai įtraukia visus egzotinius gyvūnas (Briuselio regionas ir Belgija) arba invazines rūšis (Andalūzijos ir Valensijos autonominiai regionai Ispanijoje).

Yra daugybė trūkumų susijusių su šiuo sąrašu. Rūšis, kurios į sąrašą nėra įtrauktos, techniškai galima laikyti namuose, įskaitant ir mišrūnus, porūšius ir rūšis, neseniai atsiradusias prekyboje. Negatyvūs sąrašai neužtikrina atsargumo principo. Rūšys gyvūnų prekyboje nuolat keičiasi priklausomai nuo rūšių populiarumo, pav. markatos išpopuliarėjo Didžiojoje Britanijoje po populiarios jų reklamos parodymo, dėl to negatyvus sąrašas privalo būti nuolatos atnaujinamas.

Sistema, leidžianti efektyvų negatyvių sąrašų atnaujinimą, nėra taikoma nei vienoje šalyje, dėl to šie sąrašai dažnai tampa spragomis gyvūnų prekyboje, ko pasekoje gali iškilti gyvūnų gerovės, sveikatos, invazijų ir gamtos apsaugos problemos.

Rūšių tinkamumo laikyti namuose įvertinimas

Schuppli ir Fraser (2000 m.) teigia, '*... naminio gyvūno laikymas namuose neturėtų kelti pavojaus – ir idealiu atveju – jo, gyvūno savininko ir kitų naminių gyvūnų gerovei, taip pat bendruomenei ir aplinkai*'. Norint nustatyti rūšių tinkamumą laikymui namuose, Schuppli ir Fraser (2000 m.) parengė kontrolinį sąrašą (priedas nr. 2), kuris apima gyvūnų gerovės, kitų gerovės ir rizikos aplinkai klausimus. Šis sąrašas leidžia suskirstyti gyvūnus į kategorijas nuo A (labai tinkamas laikymui namuose) iki E (visiškai netinkamas laikymui namuose).

Belgijoje taikomas teigiamas sąrašas turi panašius kriterijus. Gyvūnas įtraukiamas į sąrašą tik tuomet, jeigu jis atitinka šiuos reikalavimus:

- Gyvūno laikymo namuose sąlygos turi būti pakankamai nesudėtingos ir atitinkančios gyvūno fiziologinius, elgesio ir ekologinius poreikius.
- Rūšys, kurios pabėgimo atveju turi didelius išgyvenimo gamtoje šansus, tokiu būdu keliančios pavojų vietinei aplinkai, nėra įtraukiamos į šį sąrašą.
- Laikomos rūšys turėtų būti neagresyvios ir/ar nepavojingos, taip pat jos turėtų nekelti pavojaus žmonių sveikatai.
- Mokslinė informacija ir duomenys apie konkrečios gyvūnų rūšies laikymo sąlygas turėtų būti lengvai prieinami.
- Esant prieštarangiems duomenims ar informacijai, susijusiai su gyvūnų laikymo namuose sąlygomis, abejonės turėtų būti nukreiptos gyvūnų naudai.

Taikant Schuppli ir Fraser kontrolinį sąrašą arba Belgijos teigiamą sąrašą ir sprendžiant, kurios gyvūnų rūšys tinka laikymui namuose, siekiama užtikrinti gyvūnų bei žmonių gerovę ir gerą sveikatą, bei sumažinti pavojaus natūraliai aplinkai riziką.

TEISĖS AKTAI, TAIKOMI EUROPOS LYGIU

Europos Taryba

Namuose laikomų gyvūnų Konvencija

Ši Konvencija siekia užtikrinti gyvūnų, ypač laikomų namuose Europos teritorijoje, gerovę. Ji buvo pateikta dar 1987 m. ir įsigaliojo 1992 m. Konvencija apima bendrąsias nuostatas, reglamentuojančias visų naminių gyvūnų laikymo sąlygas, humanišką šunų ir kačių populiacijų kontrolę, taip pat kontroliuoja prekybą naminiais gyvūnais. Be to, nuo 1995 m. ji įtraukė rezoliuciją, kuria siekiama neskatinti laukinių gyvūnų laikymą namuose (Europos Taryba, 1995 m.).

Iki šiol, šią Konvenciją ratifikavo 22 šalys, įskaitant 17 Europos Sąjungos narių (Europos Taryba, 17/08/2012). Konvenciją priėmusios šalys, teisiškai ir moraliai įsipareigoja per šešis mėnesius įtraukti į savo nacionalinius teisės aktus Konvencijos nuostatas. Deja, dėl nuostatų vykdymo mechanizmo nebuvimo, kai kurios šalys tik dalinai įtraukė Konvencijos nuostatas arba padarė išlygas. Kai kurios Europos Sąjungos nares įtraukė Konvencijoje pateiktas nuostatas, net jeigu jos Konvencijos ir neratifikavo.

1995 m., Europos Taryba priėmė neįpareigojančią rezoliuciją dėl laukinių gyvūnų laikymo namuose. Ji atkartoja Konvencijoje pateiktas nuostatas: 'laukinių gyvūnų laikymas namuose neturėtų būti skatinamas'. Konvencijos 4-ame straipsnyje išdėstyti reikalavimai nurodo: 'naminiam gyvūnams turėtų būti suteikta gyvenamoji vieta, tinkama priežiūra ir dėmesys, atsižvelgiant į tos rūšies ir/ar veislės fiziologinius poreikius. Taip pat, tie gyvūnai, kurie negali prisitaikyti gyvenimui nelaisvėje, nepaisant to, kad yra suteikiamos tinkamos sąlygos, neturėtų būti laikomi namuose'. Norint sureguliuoti naminių gyvūnų laikymą namuose, kriterijai, susiję su laikymo sąlygomis ir priežiūra, gyvūnų augintojo žiniomis, pabėgimo prevencija, bei žmonių saugumu ir sveikata, buvo įtraukti į Rezoliuciją – Laukinių gyvūnų laikymas namuose (Priedas Nr. 1).

Europos Sąjunga

Tarybos Reglamentas 338/97/EC ir Komisijos Reglamentas (EC) Nr. 865/2006– CITES (Laukinių gyvūnų pardavimo Nuostatai)

Tarptautiniu lygiu, laukinių gyvūnų prekybą reguliuoja Konvencija dėl Tarptautinės Prekybos Nykstančiomis Laukinių Augalų ir Gyvūnų Rūšimis (CITES), kuri yra taikoma ES per Tarybos Reglamentą 338/97/EC, siekiant apsaugoti laukines augalų ir gyvūnų rūšis reguliuojant jų prekybą (pagrindinės nuostatos) ir Komisijos Reglamentą (EC) Nr. 865/2006, taip pat detaliai aprašo taisykles, įgyvendinant Komisijos Reglamentą (EC) Nr. 338/97 (įgyvendinimo nuostatai) kitaip vadinami ES Laukinių Gyvūnų Prekybos Nuostatais. Šių nuostatų tikslas yra laukinių rūšių išsaugojimas, užtikrinant, kad tarptautinė prekyba nekeltų pavojaus jų išlikimui.

Europos Sąjunga naudoja griežtesnius kriterijus, skirstant gyvūnus ir augalus į kategorijas, negu CITES, ir apima rūšis, išvardintas ES Paukščių ir Buveinių Direktyvoje, taip pat įtraukia tokias rūšis, kurios keltų didelį ekologinį pavojų vietinėms rūšims, jeigu būtų introdukuotos į ES natūralias buveines.

Be kai kurių nuostatų, reguliuojančių transportavimą ir apgyvendinimą, pagrindinis CITES ir ES Laukinių Gyvūnų Prekybos Nuostatų tikslas yra rūšių išsaugojimas, siekiant sureguliuoti jų prekybą, o ne atsižvelgiant į parduodamų gyvūnų gerovę. Šie nuostatai apima 5000 gyvūnų rūšių, tačiau kai kurios egzotinių gyvūnų rūšys laikomas namuose, į juos nepatenka. Taip pat, trūksta informacijos apie kai kurių rūšių, ypač reptilijų ir amfibijų apsaugos būklę, kas gali lemti tokių gyvūnų rūšių atsidūrimą prie išnykimo ribos, kol prekybą jais nėra reguliuojama.

PRIEDAS Nr. 1:

LAUKINIŲ GYVŪNŲ LAIKYMO NAMUOSE NUOSTATAI

“Nutarta sukurti sistemą, leidžiančią kontroliuoti laukinių gyvūnų laikymą namuose, atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

- Gyvūnai turi būti apgyvendinami ir jiems turi būti suteikiama tokia priežiūra, kuri atitinka jų fiziologinius ir elgesio poreikius;
- Gyvūnų priežiūrėtojai turi turėti pakankamai žinių apie tam tikrų rūšių fiziologinius ir elgsenos poreikius;
- Turi būti atsižvelgta į gyvūno agresyvumą, siekiant išvengti pavojaus žmonių sveikatai ir saugumui;
- Sąlygos, kurios turi būti įvykdytos:
  - ✓ Gyvūnui turi būti suteikta pakankamai erdvės, ypatingai judėjimui ir veiklai;
  - ✓ Priklausomai nuo rūšies, turi būti diegiamos aplinkos praturtinimo programos, kurios suteiktų galimybę laiptoti, knaisioti ir pan., kurti ilsėjimuisi bei slėpimuisi skirtas vietas, taip pat sukurti galimybę prausimuisi, plaukimui ar nardymui;
  - ✓ Atitinkamų socialinių sąlygų sudarymas;
  - ✓ Tinkamų klimatinių sąlygų sudarymas.
  - ✓ Turi būti imtasi priemonių, siekiant išvengti gyvūnų pabėgimo.”

Tarybos Direktyva 92/65/EEC
Balai Direktyva (Sveikata)

Tarybos Direktyva 92/65/EEC priimta 1992 m. liepos 13 d. ir nustatanti sveikatos reikalavimus, reglamentuoja gyvūnų prekybą ir importą į Bendrijos teritoriją. Taip pat nustato konkrečius sveikatos reikalavimus visiems gyvūnams, kurie yra vežami iš ir į Bendriją. Ši Direktyva apjungia visas gyvūnų rūšis, kurios dar nėra įtrauktos į specifines ES taisykles, taikomas gyvūnų judėjimui tarp ES šalių reguliuoti, taip pat importuojant gyvūnus iš trečiųjų šalių. Tai padeda užkirsti kelias gyvūnų, sergančių infekcinėmis ligomis, įvežimą. Įvežimas gali priklausyti nuo specifinių reikalavimų, tokių kaip sveikatos sertifikatų turėjimas. Gyvi gyvūnai, įvežami į ES, yra tikrinami įgaliotuose pasienio postuose. Direktyva taip pat nurodo papildomus apribojimus tam tikrų gyvūnų grupių, tokių kaip žmogbeždžionės, įvežime, kuris yra leidžiamas tik tiems gyvūnams, kurie yra siunčiami iš kompetentingų ES šalių institucijų patvirtintų įstaigų, institucijų arba centrų.

Komisijos Įgyvendinimo Nuostatai (EU) Nr. 139/2013
(laukinių paukščių importas)

Komisijos Įgyvendinimo Nuostatai (EU) Nr. 139/2013 priimti 2013 m. sausio 7 d. ir nurodantys importuojamų paukščių sveikatos bei karantinavimo reikalavimus visiems, išskyrus naminiams, paukščiams. Dėl sveikatos priežasčių, šie nuostatai draudžia laukinėje gamtoje sugautų paukščių įvežimą į ES šalis. Laukinių paukščių, kurie buvo išvesti nelaisvėje bei patvirtintose įstaigose įvežimas šiuo metu yra leidžiamas iš 10-ies tokių įstaigų 5-iose šalyse. Tik registruotoms įstaigoms suteikiama autorizacija eksportuoti paukščius, taip pat šios įstaigos turi atitikti specifinius trečiųjų šalių keliamus reikalavimus. Registruotuose centruose, iškart po paukščių importavimo, taikomas karantinas, bei atliekami įvairūs testai. Gyvūnams, kurie įvežami naudojimui gamtosaugos programose; augintiniams, vykstantiems su savo šeimininkais; bei gyvūnams, skirtiems zoologijos sodams, cirkams ar pramogų parkams taikomos išimtys.

Gyvūnų gerovės ir apsaugos strategija 2012-2015 metams

Komisija sukūrė naują gyvūnų gerovės strategiją siekiant sustiprinti gyvūnų apsaugą Europos Sąjungos šalyse. Pagrindiniai šios strategijos tikslai yra pakelti darbuotojų kompetenciją, sustiprinti esamų teisės aktų laikymąsi, palaikyti tarptautinį bendradarbiavimą, edukuoti visuomenę ir gyvūnų pirkėjus bei suteikti atitinkamą informaciją ir sukurti bendradarbiavimo tarp įvairių centrų ir įstaigų tinklą. Supaprastintas teisės aktų aprašymas bus pateiktas 2014 m. kaip strategijos dalis “visų, ekonominės veiklos kontekste esančių gyvūnų, gerovę apimančiais nuostatais”. Deja, ši strategija egzotinių gyvūnų, parduodamų ir laikomų kaip naminiai augintiniai, specifiškai neišskiria. Didžiausias dėmesys yra skiriamas žemės ūkio paskirties gyvūnams, taip pat siūloma apimti šunų ir kačių gerovės klausimus. Europos Parlamento ir Tarybos išvados pabrėžia, kad gyvūnų gerovę apimantys teisės aktai turėtų padengti papildomas gyvūnų rūšis, įskaitant nelaisvėje laikomus laukinius gyvūnus.

TEISĖS AKTAI, ŠIUO METU NAGRINĖJAMI EUROPOS LYGIU

ES invazinių rūšių strategija

Europos Komisija rengia strategiją dėl invazinių rūšių (IAS) kaip ES Biologinės įvairovės veiksmų plano dalį, kurioje nurodomi prekybos apribojimai tam tikrų gyvūnų rūšių importavimui. Europos Sąjungos Laukinių Gyvūnų Prekybos Nuostatai riboja ekologiškai pavojingų rūšių įvežimą (pav. raudonausis vėžlys, Amerikinė jautinė varlė, keletas voverių rūšių), tačiau yra ir daug kitų nevietinių gyvūnų rūšių, kurios kelia pavojų buveinėms, vietiniams laukiniams gyvūnams, žmonių ir gyvūnų sveikatai ir ekonomikai. Invazinių rūšių klausimais pastebima didelė variacija tarp Europos Sąjungos narių.

Norint išspręsti šias spragas, Europos Komisija 2013 m. pasiūlė invazinių rūšių teisės aktų sistemą. Ši teisės aktų sistema suteikia pirmenybę prevencijai, kaip efektyviausiai priemonei, siekiant geriausių aplinkai rezultatų. Ji taip pat numato humaniškiausią invazinių rūšių valdymą. Invazinių rūšių importas, prekyba ir laikymas turi būti reguliuojamas ES lygiu, remiantis aiškiais mokslinėmis rekomendacijomis, bei atsižvelgiant į: tinkamumą/gausą prekyboje, gebėjimą prisitaikyti, ankstesnės invazijos klotį, sugebėjimą plisti, galimą poveikį aplinkai, galimybę išnaikinti išplitimo atveju ir pan. Turint omenyje tai, kad invazinės rūšys gali būti aptiktos tik po kurio laiko, kuomet jos jau daro įtaką aplinkai, patariama naudotis Biologinės Įvairovės Konvencijos palaikomu principu. Geriausias sprendimo būdas yra baltojo sąrašo sudarymas (rūšys, tinkamos importavimui, t.y. pozityvaus sąrašo, skirto gyvūnų laikymui, atitikmuo).

Gyvūnų sveikatos įstatymas

ES Gyvūnų Sveikatos Strategija pateikia rekomendacijas 2007–2013 metams. Ypatingas dėmesys skiriamas ligų prevencijai, imantis atsargumo priemonių, ligų peržiūrai, kontrolei ir tyrimams. Ši strategiją suteikia pagrindą aiškiai reguliavimo strategijai, t.y. ES Gyvūnų sveikatos įstatymui, kurį 2013 m. gegužės 6 d. priėmė Europos Komisija. Idealiu atveju, šie teisės aktai turėtų apimti visų ir visoms reikmėms ES teritorijoje laikomų ir naudojamų gyvūnų sveikatos klausimus. Taip pat, jie turėtų apimti zoologijos soduose, laboratorijose laikomus bei laukinius gyvūnus.

Gyvūnų sveikatos įstatymas apima visus dabartinius ES gyvūnų sveikatos įstatymus, įskaitant sveikatos reikalavimus gyvūnų pervežimui ir prekybos principus, kuriuos šiuo metu apima 92/65/EEC Direktyva (Balai Direktyva). Jis sudarys pagrindą detalių sveikatos nuostatų įvedimui, kurie savo ruožtu apribos tam tikrų egzotinių gyvūnų rūšių importavimą.

Gyvūnų gerovės įstatymo pagrindai

2012-2015 m. Europos Sąjungos strategiją pripažįsta, kad kai kurie dabartiniai įstatymai yra pernelyg bendrinio pobūdžio ir dėl to, jie neturi didelės įtakos. Taip pat, pripažįstama, kad nėra specifinių nuostatų, kurios apimtų tam tikras gyvūnų rūšis. Turi būti ištirta galimybė priimti gyvūnų gerovės įstatymą.

ES politikos ir gyvūnų gerovės analizėje (2010) pabrėžiama būtinybė išplėsti gyvūnų gerovės teisės aktus Europos Sąjungoje ir kaip viena iš galimybių: “priimti bendrą ES gyvūnų gerovės įstatymą, kuris prisidėtų prie gyvūnų gerovės principų supratimo kėlimo, pabrėžiant pareigos pasirūpinti gyvūnu jausmo buvimą”. Analizė nurodo, kad ES taikomi gyvūnų apsaugos teisės aktai užtikrina patenkinamą vidinės rinkos funkcionavimą, bet tik specifiniais atvejais (pav. žemės ūkio paskirties gyvūnams). Analizė taip pat parodo, kad yra labai dideli keliamų standartų skirtumai tiems gyvūnams, kurie šiuo metu nėra įtraukti į ES teisės aktus. Šių standartų suderinimas yra labai svarbus, siekiant išvengti konkurencijos nukrypimų vidinėje rinkoje. *“ES teisės aktai, besiremiantys biologinės įvairovės principais, neužtikrina zoologijos soduose laikomų gyvūnų gerovės. Šių gyvūnų gyvenimo sąlygos gali būti pagerinamos, nustatant detalesnius reikalavimus jų laikymui.”*

2013 m. Europos Komisija pradėjo konsultuoti suinteresuotus asmenis, dėl galimybės atlikti gyvūnų gerovės studiją, kuri prisidėtų prie gyvūnų gerovės strategijos kūrimo. Jeigu tyrimo rezultatai pritars bendram gyvūnų gerovės pagrindų įstatymui, manoma, kad ES laikomi ir parduodami laukiniai gyvūnai, kurių gerovė šiuo metu nėra užtikrinama, turėtų būti įtraukti. ES taikomų taisyklių suderinimas taip pat padėtų išvengti konkurencijos nukrypimų ES rinkoje.

METODAI

Nepaisant kai kurių ES šalyse taikomų nuostatų, susijusių su gyvūnų gerove, laikymu namuose ir pardavimu, detalių teisinių nuostatų, kurios apibendrintų egzotinių gyvūnų gerovę Europos mastu, nėra. Vietoj to, ši užduotis yra palikta šalims narėms.

Norint nustatyti su egzotinių gyvūnų laikymu ir pardavimu ES šalyse susijusias spragas, buvo peržiūrėti visi su egzotinių gyvūnų gerove susiję ir panašūs, teisės aktai visose Europos Sąjungos šalyse. Kai kurios šalys turi papildomus teisės aktus vietiniu ar regioniniu lygiu. Šie teisės aktai buvo taip pat peržiūrėti. Nors kiekviena šalis turi gyvūnų gerovę reguliuojančius teisės aktus, keletas valstybių teisės aktų, kurie reguliuotų egzotinių gyvūnų laikymą ir pardavimą nacionaliniu lygiu, neturi, tačiau turi regioniniu arba vietiniu lygiu.

Kiekvienos šalies teisės aktai buvo peržiūrėti analizuojant specifinius aspektus ir buvo siekiama atsakyti į klausimus, susijusius su egzotinių gyvūnų laikymu ir pardavimu. Duomenys su komentarais ir pasiūlymais buvo išsiųsti gyvūnų gerovės organizacijoms ir kai kurioms kompetentingoms institucijoms.

Klausimai, užduoti tyrimo metu

Šie klausimai buvo naudojami siekiant surinkti informaciją apie gyvūnų gerovės įstatymus ir su ja susijusius teisės aktus, kurie yra taikomi nacionaliniu lygiu:

1. Ar taikomi apribojimai tam tikrų egzotinių gyvūnų rūšių laikymui? Kokios yra šių apribojimų priežastys?
2. Ar taikomi teigiami ir neigiami sąrašai?
3. Ar reikalaujama privačių asmenų registracija arba autorizacija tam tikrų egzotinių gyvūnų laikymui namuose?
4. Ar keliami gyvenimo sąlygų reikalavimai? Ar šie reikalavimai yra specifiniai egzotiniams gyvūnams?
5. Ar taikomi teisės aktai egzotinių gyvūnų pardavimui gyvūnų parduotuvėse?
6. Ar taikomi būsto reikalavimai gyvūnų parduotuvėse parduodamiems gyvūnams? Ar šie reikalavimai yra specifiniai egzotiniams gyvūnams?
7. Ar taikomi amžiaus apribojimai gyvūnams įsigyti? Ar šie reikalavimai yra specifiniai egzotiniams gyvūnams?
8. Ar egzistuoja teisės aktai gyvūnų išmetimo atveju? Ar taikomos nuobaudos? Ar naudojama specifinė terminologija, apibudinanti išmestus/į laisvę paleistus egzotinius gyvūnus?

Iš viso 31 šalis, įskaitant visas 27 Europos Sąjungos valstybes, buvo įtraukta į šį tyrimą. Didžioji Britanija neturi bendro, visoje Karalystėje taikomo, gyvūnų gerovės įstatymo, todėl ji buvo išskirta į Angliją, Velsą, Škotiją ir Šiaurinę Airiją ir pristatyta kaip keturi skirtingi vienetai. Vokietija, Austrija, Belgija ir Ispanija turi specifinius regioninius gyvūnų gerovę reglamentuojančius teisės aktus, bet tuo pačiu turi ir nacionaliniu lygiu taikomus įstatymus, dėl to į atskirus vienetus išskirtos nebuvo. Tyrime dalyvavo šios šalys: Austrija, Belgija, Bulgarija, Kipras, Čekija, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Airija, Italija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Olandija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Švedija ir Didžioji Britanija. Taip pat buvo įtrauktos Kroatija, Norvegija, Šveicarija ir Turkija.

NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ ANALIZĖ

Privatus egzotinių gyvūnų laikymas

Pagal Gyvūnų Apsaugos Konvenciją, laukinių gyvūnų laikymas namuose neturėtų būti skatinamas. Norint sureguliuoti laukinių gyvūnų laikymą namuose, 1995 m. buvo sudaryta neįpareigojanti rezoliucija. Ši rezoliucija įtraukia keletą kriterijų, kuriais remiantis nustatomas gyvūnų laikymo namuose tinkamumas: gyvenamoji vieta ir priežiūra priklausomai nuo fiziologinių poreikių; erdvė, aplinkos praturtinimas, pav. sąlygos laipiojimui, rausimui, ilsėjimuisi ir slėpimuisi skirtos vietos, plaukimui, maudymuisi ir nardymui skirtos vietos; galimybė išreikšti socialinį elgesį; tinkamos klimatinės sąlygos; tinkamų žinių apie gyvūno rūšį turėjimas; pabėgimo prevencija; taip pat atsižvelgiama į gyvūno agresyvumą ir riziką žmonių saugumui.

Deja, kiekviena šalis yra atsakinga už joje taikomus gyvūnų laikymą ir prekybą reguliuojančius teisės aktus.

Daugelis Europos Sąjungos valstybių taiko negatyvius sąrašus. Belgija yra vienintelė valstybė taikanti pozityvų sąrašą, tačiau ir jis aprėpia tik žinduolių rūšis. Dauguma šalių turi keletą apribojimų, susijusių su egzotinių gyvūnų laikymu. Tai dažniausiai vienokios ar kitokios autorizacijos reikalaujantis apribojimas. Tik trečdalis visų šalių turi detalius egzotinių gyvūnų laikymą apibendrinančius įstatymus, taikomus nacionaliniu mastu. Detalūs laikymo sąlygų reikalavimai gali apimti narvų dydį, temperatūrą, drėgmę, aplinkos praturtinimą, pašarus ir kitus parametrus, taip pat gali aprašyti specifines gyvūnų grupes, pav. triušius, voveres, vėžlius, gyvates ir pan., arba specifines rūšis. Bendrinės gyvūnų laikymo taisyklės nurodo, kad gyvūnais turi būti pasirūpinta, jie turi būti apgyvendinti, šeriami ir prižiūrimi priklausomai nuo jų fiziologinių poreikių.

Kuomet jokie apribojimai dėl gyvūnų rūšių laikymo namuose netaikomi, gyvūnai dažnai laikomi netinkamomis sąlygomis.

- Iš 31 šalių, **22 (21 ES narės)** turi negatyvų sąrašą (išskyrus Šiaurės Airiją ir Didžiąją Britaniją). Austrija, Vokietija ir Ispanija turi papildomus negatyvius sąrašus regioniniu lygiu. Belgija ir Kroatija negatyvius sąrašus turi tik regioniniu lygiu (Briuselio regionas ir Zagrebo miestas).
- **Belgija** yra vienintelė šalis, turinti **teigiamą sąrašą** (šiuo metu aprėpanti tik žinduolius).

- **26 (24 ES narės)** šalys turi tam tikrus **apribojimus egzotinių gyvūnų laikymui namuose**, o **19 (18 ES narių)** reikalauja vienokios ar kitokios **autorizacijos**. Ispanija ir Belgija taiko papildomus reikalavimus autorizacijai regioniniu lygiu. Vokietija autorizacijos reikalauja tik regioniniu lygiu.
- **Penkios šalys** (Kroatija, Graikija, Airija, Malta ir Turkija) nacionaliniuose gyvūnų gerovės ir panašiuose įstatymuose, neturi jokių nuostatų dėl egzotinių gyvūnų laikymo namuose; todėl galima manyti, kad bet kokie gyvūnai gali būti laikomi namuose.
- **11 šalių (10 ES narių, išskyrus Velsą ir Škotiją, Didžiojoje Britanijoje)** turi specifinius **egzotinių gyvūnų laikymo namuose reikalavimus**, iš kurių **labai detalius reikalavimus turi 10 (9 ES narės, ir tik Anglija Didžiojoje Britanijoje)**. Šie reikalavimai apibrėžia minimalius narvų išmatavimus, temperatūros, socialinės struktūros, šėrimo reikalavimus ir kt.

Egzotinių gyvūnų pardavimas

Gyvūnų Apsaugos Konvencija neapima egzotinių gyvūnų prekybos reikalavimų. Konvencija tiesiog teigia, kad gyvūnų pardavimą turi reguliuoti kompetentingos institucijos; kad gyvūnų pardavėjai turi turėti pakankamai žinių ir patirties gyvūnų pardavime; ir kad patalpos, kuriose yra laikomi gyvūnai, bei įranga atitiktų gyvūnų laikymo reikalavimus. Tarybos Nuostatai 338/97/EC, draudžia pavojuje atsidūrusių gyvūnų rūšių, bei rūšių, kurios kelia pavojų vietinei ekosistemai, prekybą. Kai kurių rūšių prekybai būtina įsigyti leidimus. Deja, daugelis egzotinių gyvūnų rūšių į šiuos nuostatus nėra įtrauktos. Kiekviena šalis yra atsakinga už detalių nuostatų, reguliuojančių egzotinių gyvūnų prekybą, išdėstymą.

Tik trečdalis tirtų šalių taiko apribojimus egzotinių gyvūnų prekybai gyvūnų parduotuvėse. Šie apribojimai dažniausiai draudžia tam tikrų rūšių pardavimą arba reikalauja turėti leidimus tam tikrų rūšių laikymui ir prekybai. Beveik pusė tirtų valstybių kelia reikalavimus parduotuvių personalo apmokymams. Šie reikalavimai skiriasi priklausomai nuo šalies. Kai kurios šalys reikalauja tik bendrinių žinių, kai tuo tarpu kitos, pav. Švedija, Turkija ir Šveicarija, turi visapusiškas apmokymo programas. 11 šalių reikalauja pateikti informaciją apie parduodamus gyvūnus potencialiems pirkėjams, tačiau tokios informacijos perdavimas varijuoja nuo išsamaus aprašymo apie gyvūno rūšį, iki bendrinės informacijos, perduodamos žodžiu. Dauguma valstybių turi amžiaus apribojimus gyvūnų pirkėjams, kuris apsaugo nuo gyvūnų pardavimo mažamečiams asmenims. Dažniausiai minimalaus amžiaus riba yra 16 metų, Čekijoje, specialios priežiūros reikalaujantys gyvūnai, neparduodami asmenims iki 18 metų.

Egzotinių gyvūnų atsisakymas

Dažniausiai, nacionaliniu lygiu taikomi įstatymai, įtraukia apribojimus gyvūnų atsisakymui arba išleidimui į laisvę ir taiko tam tikras nuobaudas. Tačiau tai dažnai nėra susieta su invazijos arba sveikatos rizika, kurią gali kelti egzotinis gyvūnas po išleidimo į laisvę. Dažniausiai sutelkiamas dėmesys ties tuo, kad gyvūno šeimininkas nesugeba pasirūpinti gyvūnu. Egzistuoja tikimybė, kad už gyvūnų išmetimą į laisvę yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, tačiau šioje analizėje buvo kreipiamas dėmesys tik į gyvūnų gerovę reglamentuojančių arba su ja susijusių įstatymus.

- **15 šalių (14 ES narių)** turi įstatymus (draudimai, autorizacijos reikalavimai), reguliuojančius **egzotinių gyvūnų prekybą**. Krotija, Italija ir Ispanija turi apribojimus tik regioniniu lygmeniu.
- Gyvūnų **parduotuvių personalas** privalo būti **apmokomas 18-oje (14 ES narių)** šalių. Italija ir Ispanija reikalavimus **apmokymams** turi tik regioniniu lygmeniu.
- **15 (14 ES narių)** šalių kelia **būsto reikalavimus** gyvūnų parduotuvėse, visiems, naminiams bei egzotiniams gyvūnams.
- **15-oje (12 ES narių)** šalių privaloma **pirkėjui suteikti informaciją** apie parduodamų gyvūnų poreikius. Italija ir Ispanija šiuos reikalavimus kelia tik regioniniu lygmeniu.
- **22 (18 ES narių)** šalys taiko minimalaus amžiaus ribą įsigyjant gyvūnus. Ispanija šį apribojimą taiko tik regioniniu lygmeniu.

NACIONALINIAI TEISĖS AKTAI, LAUKIANTYS SPRENDIMO

Kai kuriose ES šalyse, teisės aktai, susiję su egzotinių gyvūnų laikymu namuose ir jų prekyba, vis dar laukia sprendimo:

- **Teigiamas sąrašas:** šiuo metu svarstomas Austrijoje, Danijoje, Suomijoje, Graikijoje, Olandijoje (tik žinduolių) ir Norvegijoje (egzotinių paukščių ir žinduolių). Belgijoje, yra rengiamas laikinas teigiamas sąrašas reptilijoms.
- **Negatyvus sąrašas:** Maltoje svarstomas negatyvus sąrašas, įtraukiantis privalomą egzotinių gyvūnų, laikomų namuose, registraciją. Kipre svarstomi pavojingų gyvūnų nuostatai (draudimas laikyti tam tikras gyvūnų rūšis). Įvairiuose Vokietijos regionuose yra svarstomas Hesse Potvarkis. Hesse regionas taiko pačias griežčiausias nuostatas visoje Vokietijoje, kuriose pavojingų ir egzotinių gyvūnų rūšių laikymas namuose yra draudžiamas.
- **Galiojančių teisės aktų persvarstymas:** Austrija šiuo metu peržiūri roplius, paukščius ir žuvis apimančių teisės aktų vykdymą ir kokybę. Suomija rengia planus peržiūrėti šiuo metu galiojanti Gyvūnų Gerovės Akta, kurį atnaujinti planuojama pateikti parlamento svarstymui 2014-2015 metais. Lenkija irgi svarsto naujo, griežtesnio Gyvūnų Apsaugos Akto priėmimą. Tikimasi, kad jis gerokai pagerins gyvūnų apsaugą šalyje. Olandijoje, kai kurie teisės aktai bus netrukus pakeisti naujais, gyvūnų gerovės ir gamtos įstatymais. Švedijoje rengiamas naujas Gyvūnų Apsaugos įstatymas.
- **Nuostatai, taikomi gyvūnų parduotuvėms:** Kipre, vyksta susitikimai siekiant apibrėžti gyvūnų parduotuvėms taikomus nuostatus, taip pat sudaryti sąrašus gyvūnų, kurių pardavimas bus leistinas gyvūnų parduotuvėse. Graikijoje svarstomi gyvūnų parduotuvėse esančių gyvūnų laikymo reikalavimai, taip pat reikalavimai, kurie bus keliami personalo apmokymams.

IŠVADOS IR DISKUSIJA

Šio tyrimo metu buvo pastebėta, kad egzotinių gyvūnų laikymo namuose ir prekybos nuostatai skiriasi tarp įvairių Europos šalių. Dažniausiai, jeigu šalis sudaro neleistinų namuose laikyti gyvūnų sąrašą, tai jis būna paremtas tuo, kad gyvūnai yra pavojingi arba nuodingi. Tik trečdalis visų, tyrime apžvelgtų valstybių, turi egzotinių gyvūnų pardavimą reguliuojančius nuostatus, o pusė iš jų, nereikalauja praveisti jokių parduotuvių personalo apmokymų. Dažniausiai nereikalaujama pateikti jokios informacijos apie parduodamų gyvūnų priežiūros reikalavimus. Taip pat, pastebimi nuostatų neatitikimai šalių viduje. Pavyzdžiui, Airijoje, savininkas privalo turėti leidimą šuns laikymui, tačiau nesant egzotinių gyvūnų laikymą namuose reguliuojančių nuostatų, privatus asmuo gali laikyti krokodilą be jokių apribojimų. Trumpas nacionalinių spragų aprašas:

- **8 šalys (5 ES narės**, taip pat Šiaurinė Airija, Didžiojoje Britanijoje) neturi nacionaliniu lygiu taikomo **teigiamo arba negatyvaus sąrašo**.
- **5 (3 ES narės)** šalys nacionaliniu lygiu nenumato jokių apribojimų egzotinių gyvūnų laikymui namuose.
- **12-oje (9 ES narių)** šalių nekeliami reikalavimai įsigyti **leidimams** tam tikrų gyvūnų rūšių laikymui.
- **20 (17 ES narių**, taip pat Škotija ir Velsas, Didžiojoje Britanijoje) šalių **nenurodo** egzotinių gyvūnų **laikymo sąlygų reikalavimų**.
- **16 (13 ES narių)** šalių **nenustato jokių apribojimų** egzotinių gyvūnų **pardavimui** gyvūnų parduotuvėse
- **13 (13 ES narių)** šalių **nereikalauja** praveisti **apmokymų** parduotuvių personalui.
- **16 (15 ES narių)** šalių **nereikalauja** pateikti specifinės **informacijos** gyvūno pirkėjui apie jo įsigyti gyvūną.
- **9 (9 ES narės)** šalys neturi minimalios amžiaus ribos gyvūnų įsigijimui.

Nuostatai skiriasi tarp įvairių šalių, o kai kuriose valstybėse netgi randami skirtumai tarp įvairių regionų ir vietinių įstatymų. Pavyzdžiui, Austrija ir Vokietija turi sudarę negatyvius sąrašus, tačiau kai kurie regionai yra priėmę papildomus negatyvius sąrašus. Ispanija turi Karališkąjį Dekretą 1628/2011, skirtą invazinėms rūšims (įskaitant negatyvųjų sąrašą), kuris privalo būti priimtas visuose regionuose, tačiau tik kai kurie regionai (Madrido, Valensijos ir Andalūzijos) yra jį priėmę. Valensija ir Andalūzija taip pat turi negatyvius sąrašus, tačiau jie netrukus turėtų būti pakeisti Karališkojo Dekreto negatyviu sąrašu.

Atvira vidaus rinka tarp Europos Sąjungos šalių prideda papildomo sudėtingumo. Egzotinių gyvūnų, ypatingai turinčių potencialios invazijos riziką, atveju, kuomet vienoje valstybėje jų laikymas leidžiamas, o kaimyninėje valstybėje draudžiamas, sunku pritaikyti griežtą reguliavimą. Gyvūnai valstybių sienų nepaiso, ir rūšių, tokių kaip pilkosios voverės, papūgos, rausvosios antys, atvejai rodo, kad gyvūnai gali plisti iš vienos valstybės į kitą.

Nesant pakankamam egzotinių gyvūnų laikymo ir prekybos reguliavimui daugelyje šalių, gali padaugėti impulsyvių egzotinių gyvūnų pirkimų, pirkimų iš neinformuotų pardavėjų, bei tuo pačiu įtakoti prastas gyvūnų laikymo sąlygas. Yra nustatyta atvejų, kuomet vaikai užsikrečia salmonelioze nuo namuose laikomų roplių bei amfibijų. Todėl, siekiant sumažinti potencialiai sunkių ligų riziką, sveikatos apsaugos ekspertai nepataria laikyti šių gyvūnų rūšių namuose, kuriuose auga mažamečiai vaikai.

Egzotinių gyvūnų laikymas namuose arba gyvūnų parduotuvėse, reikalauja specialių žinių, specifinių kiekvienai gyvūnų rūšiai, norint užtikrinti gerą gyvūnų sveikatą bei jų gerovę. Siekiant užtikrinti tinkamą gyvūnų parduotuvių personalo kompetenciją, jų apmokymai turėtų būti privalomi. Kiekvienam, egzotinį gyvūną įsigijusiam asmeniui, turėtų būti suteikiama atitinkama informacija apie gyvūno laikymo sąlygas bei jo poreikius, tokiu būdu užtikrinant, kad būtų skatinamas gyvūnų savininkų įsipareigojimas pasirūpinti savo augintiniais ir tuo pačiu keliama egzotinių gyvūnų gerovė.

Negatyvus sąrašas vs. teigiamas

Remiantis mūsų tyrimo duomenimis, negatyvus sąrašas yra dažniausiai naudojamas metodas, siekiant sureguliuoti egzotinių gyvūnų laikymą. Deja, besikeičiant tendencijoms ir išskylant naujiems pavojams egzotinių gyvūnų prekyboje, šis metodas gali būti per lėtas. Gyvūnų rūšys, neįtrauktos į šį sąrašą, automatiškai tampa tinkamomis laikymui namuose, dėl to, šis sąrašas turėtų būti ilgas, norint įtraukti visas gyvūnų rūšis, kurios kelia gerovės, sveikatos ar gamtos apsaugos pavojų.

Kai kurie negatyvūs sąrašai įtraukia rūšis, kurių laikymui reikalingi leidimai, o tai dar labiau apsunkina darbą valdančioms institucijoms.

Kylant vienokiai ar kitokiai grėsmei bei atsirandant naujoms gyvūnų rūšims, kiekviena šalis turi turėti tam tikrą sistemą, kurią būtų galima taikyti nuolatiniame negatyvaus sąrašo

atnaujinimui. Be to, sąrašai turi apjungti didelę visos gyvūnų karalystės dalį, t.y. juose turi būti įtrauktos gyvūnų grupės, nuo žinduolių ir paukščių, iki roplių ir amfibijų.

Egzotinių gyvūnų prekyba yra labai dinamiška, su joje nuolat atsirandančiomis naujomis gyvūnų rūšimis, todėl geriausias metodas visa tai sureguliuoti yra teigiamų sąrašų kūrimas.

Remiantis moksliniais duomenimis apie gyvūnų gerovę, sveikatą ir saugumą, pavojų ekosistemoms, rūšies apsaugos statusą bei konkrečios rūšies priežiūros reikalavimus, galima sukurti sąrašą tokių rūšių, kurių laikymas namuose yra leistinas. Tuomet visos, naujai prekyboje atsiradusios rūšys, gali būti įvertintos remiantis šiais kriterijais ir sprendžiama, ar gyvūnas turėtų būti įtrauktas į sąrašą. Tokių būdu, išvengiama pavojaus dėl naujų, dar neįvertintų rūšių laikymo namuose.

Teigiamas sąrašas, kaip kad Belgijos žinduolių sąrašas, aiškiai nurodo, kurios gyvūnų rūšys yra leistinos laikyti namuose ir tuo pačiu, leistinas jų pardavimas gyvūnų parduotuvėse. Taip pat, tai reiškia, kad rūšys, neįtrauktos į sąrašą, laikyti ir parduoti neleistinos. Teigiamas sąrašas gali pagelbėti siekiant sureguliuoti tam tikrų pavojingų gyvūnų rūšių laikymą namuose.

PRIEDAS Nr. 2:**NUOSTATŲ, APIMANČIŲ EGZOTINIUS GYVŪNUS NACIONALINIUOSE ĮSTATYMUOSE APŽVALGA**

Nuostatos	Šalių skaičius
Teigiamas sąrašas	1
Negatyvus sąrašas	22 (21 ES)
Autorizacijos reikalavimai privatiems asmenims	19 (18 ES)
Laikymo sąlygų reikalavimai namuose	11 (10 ES)
Reikalavimai parduodant egzotines rūšis gyvūnų parduotuvėse	15 (14 ES)
Laikymo sąlygų reikalavimai gyvūnų parduotuvėse	15 (14 ES)
Apmokymų reikalavimai parduotuvių personalui	18 (14 ES)
Reikalavimai suteikti informaciją įsigyjant egzotinius gyvūnus	15 (12 ES)
Minimalaus amžiaus ribos reikalavimai, įsigyjant gyvūnus	22 (18 ES)

Iš viso buvo ištirta 31 šalis, įskaitant visa 27 ES nares (Kroatija tuo metu ES nare dar nebuvo). Didžioji Britanija, bendro nacionaliniu lygiu taikomo gyvūnų gerovės įstatymo neturi, todėl ji buvo padalinta į keturis regionus, Velsą, Angliją, Škotiją ir Šiaurės Airiją. Be to, papildomai ištirtos buvo Kroatija, Norvegija, Šveicarija ir Turkija.

REKOMENDACIJOS

Nustatyta, kad dabartiniai egzotinių gyvūnų laikymo nuostatai, taikomi visose ES šalyse bei keturiose papildomose valstybėse, yra nepakankami, dėl keleto priežasčių. Visų pirma, daugelis šalių naudoja negatyvųjį sąrašą, vietoj nesudėtingo teigiamo sąrašo. Taip pat, taikomi nuostatai neapima visų gyvūnų grupių, ir ignoruoja paukščius, roplius, amfibijas, bestuburius ir žuvis. Dažnai, reglamentų taikymas yra nenuoseklus ir nelogiškas.

Eurogrupė už Gyvūnus siūlo imtis šių priemonių, siekiant išspręsti gyvūnų gerovės, gyvūnų ir žmonių sveikatos, rūšių apsaugos ir gamtosaugos, bei invazinių rūšių klausimus:

- 1. Nustatyti apribojimus tam tikrų gyvūnų rūšių laikymui namuose.** Pirmenybė turėtų būti teikiama teigiamų sąrašų kūrimui. Siekiant nustatyti, kurias rūšis galima laikyti namuose, patartina taikyti Belgijos žinduolių pozityvaus sąrašo arba Schuppli ir Fraser [10] naudojamus kriterijus.
  - Gyvūnai turėtų būti lengvai valdomi ir laikomi sąlygomis, atitinkančiomis jų fiziologinius, elgsenos bei ekologinius poreikius.
  - Rūšys, kurios pabėgimo arba išleidimo į laisvę atveju, lengvai prisitaikytų vietinėje gamtoje ir keltų grėsmę vietinei ekosistemai, į sąrašus neturėtų būti įtraukiamos.
  - Laikomas rūšys neturėtų būti agresyvios ir pavojingos žmonių saugumui ir sveikatai.
  - Mokslinė informacija ir duomenys, apie į sąrašą įtrauktų gyvūnų laikymą, turi būti lengvai prieinama.
  - Esant prieštarigai informacijai apie tam tikrų gyvūnų laikymą, abejonės turėtų būti nukreiptos gyvūnų naudai.
  - Gyvūno laikymas neturėtų kelti pavojaus gyvūno ar jo šeimininko gerovei.
- 2. Gyvūnų pardavimas turėtų būti leidžiamas tik leidimus turintiems veisėjams bei gyvūnų parduotuvėms** Tik patyrę asmenys ir gyvūnų parduotuvės turi turėti teisę užsiimti gyvūnų prekyba. Reikia priimti ir įgyvendinti griežtais įrodymais pagrįstas licencijavimo ir kontrolės taisykles
- 3. Reikalauti, kad gyvūnų parduotuvės potencialiems pirkėjams pateiktų informaciją apie parduodamus gyvūnus.** Rekomenduojamas privalomas detalios informacijos apie gyvūno fiziologinius, elgsenos ir ekologinius poreikius, pateikimas
- 4. Reikalauti, kad gyvūnų parduotuvių personalas būtų apmokomas.** Tokie kursai turėtų būti pagrįsti praktikoje patvirtinta informacija ir apimti gyvūnų gerovės,

- priežiūros, ligų kontrolės, aplinkos apsaugos ir sanitarinių sąlygų klausimus.
5. **Nustatyti minimalaus amžiaus reikalavimus gyvūnų įsigijimui.** Dauguma šalių taiko 16 metų ribą. Ji turėtų būti taikoma ir kitose šalyse, siekiant užkirsti kelia mažamečiams asmenims impulsyviam ir neapgalvotam gyvūnų įsigijimui.
  6. **Laikymo sąlygų reikalavimai turi būti įtraukti į teisės aktus.** Ši informaciją turi būti pagrįsta praktika ir privalo padengti fiziologinius, elgsenos ir ekologinius gyvūno poreikius, įskaitant būsto reikalavimus, temperatūros, drėgmės bei apšvietimo reikalavimus, aplinkos praturtinimo rekomendacijas, ir tai rūšiai būdingus socialines savybes.
  7. **Gyvūnų išmetimas turi būti draudžiamas ir turi būti skiriamos griežtos nuobaudos žmonėms, kurie šį reikalavimą pažeidė.** Šis reikalavimas turėtų būti įtrauktas į gyvūnų gerovę bei invazines rūšis reglamentuojančius nuostatus.
  8. **Gerinti esamų teisinių nuostatų įgyvendinimą bei peržiūrėti egzotinių gyvūnų rūšis, kurios šiuo metu yra leistinos lakyti privatiems asmenims.**
  9. **Į Europinio lygio nuostatus turi būti įtraukti su egzotinių gyvūnų laikymu susiję pavojai, apibendrinantys prekybos, gerovės, invazinių rūšių, taip pat žmonių ir gyvūnų sveikatos klausimus.** Egzotinių gyvūnų laikymas ir prekyba turėtų būti nagrinėjama atsižvelgiant į:
    - Siūlomą **ES Gyvūnų Sveikatos Įstatymą**, kuriame būtų įtraukti sanitariniai reikalavimai, padengiantys egzotinių gyvūnų importavimą ir įmonių, laikančių egzotinius gyvūnus, registravimą;
    - Galimą **Gyvūnų Gerovės Sistemos Įstatymą**, užtikrinant tai, kad jis padengia nelaisvėje laikomus laukinius gyvūnus;
    - Šiuo metu svarstomą **ES Invazinių rūšių Strategiją**, kuri suteikia galimybę apimti tų egzotinių rūšių prekybą, kurios kelia pavojų vietinėms gyvūnų rūšims ir ekosistemoms. Ši strategiją užkirstų kelią tam tikrų rūšių importui, prekybai ir laikymui. Prevencija turėtų būti skatinama kaip efektyviausia, humaniškausia ir finansiškai pigiausia priemonė.
    - **Prekybos politika** siekiama užtikrinti, kad prekybos nuostatos nekeltų pavojaus gyvūnų gerovei, ir kad neprisidėtų prie ekologinės įvairovės praradimo. Dvišalė egzotinių gyvūnų prekyba turėtų būti peržiūrima ir vertinama, siekiant užtikrinti ekologinės pusiausvyros gamtoje išlaikymą.

PRIEDAS Nr. 3:

SCHUPPLI IR FRASER KONTROLINIS SĄRAŠAS

KLAUSIMAI, UŽDUODAMI SIEKiant NUSTATYTI GYVŪNŲ TINKAMUMĄ LAIKYMUĮ NAMUOSE

Gyvūno gerovė

1. Ar pakanka turimų žinių konkrečiai gyvūno rūšiai apie:
  - mitybos reikalavimus?
  - sveikatos priežiūrą?
  - aplinkos reikalavimus fiziniam komfortui užtikrinti?
  - atpažinimą ir prevenciją, tokių gyvūno būsenų, kaip baimė, skausmas ir diskomfortas?
  - reikalavimus gyvūnų judėjimui, gyvūno galimybei išreikšti natūralų elgesį bei socialinėms sąlygoms?
2. Jeigu žinių, užtikrinančių tinkamą gyvūno laikymą namuose pakanka, ar gyvūno šeimininkas turės galimybę aprūpinti gyvūną:
  - tinkama mityba?
  - veterinarine priežiūra?
  - ar gyvūno aplinka atitiks gyvūno komforto, psichologinius, gerovės, judėjimo, socialinių santykių bei jo natūralaus elgesio poreikius?
3. Ar gyvūno dydis:
  - toks, kuomet jam suaugus, gyvenamosios patalpos bus per mažos?
  - toks, kad jis gali lengvai susižeisti?
4. Ar gyvūno gyvenimo trukmė tokia ilga, kad jo savininkas gali prarasti galimybę arba įsipareigojimo jausmą rūpintis gyvūnų visa jo gyvenimą?
5. ar yra didelė tikimybė, kad gyvūnus kentės, patirs trauma, susirgs ar mirs:
  - įsigijimo metu?
  - transportavimo metu?

Kitų gerovė

6. Ar gyvūnas nuodingas?
7. Ar yra tikimybė, kad gyvūnus užpuls ar sužeis:
  - žmonės?
  - kitus gyvūnus?

Jeigu sužeidimų tikimybė egzistuoja, ar ji gali būti sumažinta pasirenkant ramesnius gyvūnus arba taikant tinkamą jų valdymą?

8. Ar yra tikimybė, kad gyvūnas yra ligų pernešėjas:
  - žmonėms?
  - laukiniams ir naminiams gyvūnams?

Jeigu ligos pernešimo tikimybė egzistuoja, ar ji gali būti sumažinta pasirenkant sveikus gyvūnus arba taikant tinkamą jų valdymą?

9. Ar gyvūnus turi tokias charakteringas savybes, kaip pav. skleidžiami garsai, kvapas, nešvarumas, nepaklusnumas, destruktivus elgesys, kurios gali būti nepriimtinos:
  - savininkui?
  - bendruomenės nariams?
10. Ar gyvūnas turi tokias charakteringas savybes, kaip pav. vienišas, sėslus arba naktinis gyvenimo būdas, kurios įtakotų savininko susidomėjimo ir pareigos jausmo gyvūnui praradimą?

Pavojus aplinkai

11. Ar egzistuoja realus pavojus aplinkai gyvūno pabėgimo arba išleidimo į laisvę atveju?
  12. Ar pardavimas ir transportavimas tų rūšių, kurios egzistuoja laukinėje gamtoje, yra tinkamai reguliuojamas?
  13. Ar laukinių gyvūnų sugavimas laukinėje gamtoje kelia riziką gyvūnų populiacijai ir ekosistemai?
- Jeigu tokia rizika yra, ar jos galima išvengti naudojant nelaisvėje išveistus gyvūnus?